

Echipa Economică Germană în Moldova
Asociația Businessului European

Raport comun

Îmbunătățirea climatului de afaceri – încurajarea investițiilor

Propuneri din partea
businessului european
din Moldova

Berlin/Chișinău,
Noiembrie 2019

Despre Echipa Economică Germană în Moldova

Echipa Economică Germană în Moldova (GET Moldova) oferă consultări Guvernului Republicii Moldova și altor autorități de stat din Moldova, cum ar fi Banca Națională, privind o gamă vastă de aspecte ce țin de politicile economice. Lucrările noastre analitice sunt prezentate și discutate pe parcursul ședințelor regulate cu factorii de decizie de nivel înalt. GET Moldova este finanțată de Ministerul Federal German de Afaceri Economice și Energie. Publicațiile noastre sunt disponibile publicului pe site-ul nostru web (www.get-moldova.de).

German Economic Team Moldova (GET Moldova)

c/o BE Berlin Economics GmbH

Schillerstr. 59

D-10627 Berlin

Tel: +49 30 / 20 61 34 64 0

Fax: +49 30 / 20 61 34 64 9

info@get-moldau.de

www.get-moldau.de

Despre Asociația Businessului European

EBA Moldova este o organizație independentă non-profit și de suport a businessului, care oferă un șir vast de servicii de suport în afaceri tuturor membrilor și partenerilor săi. Fiind membru al Rețelei Mondiale a Organizațiilor Businessului European și activând sub patronajul DG Întreprinderi și Industrie, EBA aspiră să implementeze valorile europene pentru a transforma mediul de afaceri din țară în unul permisiv și prietenos investițiilor străine. EBA este o organizație în dezvoltare și pe parcursul celor opt ani de activitate și-a demonstrat dedicația față de membrii săi prin rezultate și produse concrete în domeniul de politici și pledoarie, abilitarea și coordonarea businessului.

European Business Association (EBA) Moldova

str. Vlaicu Pârcălab 30, of. 7

Chișinău, MD2012, Moldova

Tel: +373 22 90 70 25

Mob: +373 79 025 999

info@eba.md

www.eba.md

Autori

David Saha saha@berlin-economics.com

Woldemar Walter walter@berlin-economics.com

Ricardo Giucci giucci@berlin-economics.com

A doua versiune la data de 29 noiembrie 2019

© 2019 German Economic Team Moldova

Toate drepturile sunt rezervate.

Conținut

1	Introducere	1
2	Abordarea metodologică	2
3	Propuneri de reforme vizând legislația și reglementările în domeniul muncii.....	3
4	Propuneri de reforme în domeniul fiscal și contabil.....	8
5	Propunerile de reforme în domeniul legislației generale	13
6	Reforme ale reglementărilor sectoriale	19
7	Câștiguri rapide: recomandarea unor măsuri prioritare ușor implementabile	27
8	Recomandări a două reforme cu impact înalt	28

1 Introducere

În pofida îmbunătățirilor din ultimii ani, climatul investițional din Moldova rămâne a fi destul de slab, astfel inhibând investițiile și creșterea economică. Reformele economice sunt necesare pentru a spori creșterea și atinge un nivel mai înalt de dezvoltare socio-economică.

Un exemplu simplu subliniază ordinea dată de idei. Cu un nivel de PIB per capita la moment de 3.400 USD și o rată asumată de creștere de 4% p.a., Moldova ar avea nevoie de 33 de ani pentru a ajunge la nivelul curent de PIB per capita al României. Din cauza standardelor generale de trai destul de reduse, o bună parte a populației caută oportunități peste hotare și deja a plecat din Moldova. Această tendință cel mai probabil va continua, dacă ritmul de creștere nu se va accelera și mediul pentru business și populație nu se va îmbunătăți.

Una din principalele provocări în calea spre o rată de creștere durabilă mai înaltă ține de deblocarea investițiilor private. Investițiile private au fost de circa 24% din PIB în ultimii ani în Moldova. Conform Băncii Mondiale, nivelul dat este sub valoarea medie a grupului de țări similare Moldovei cu venituri medii inferioare, care au înregistrat o cotă de 26% de investiții private.

O componentă majoră a procesului de sporire a investițiilor ține de atragerea mai multor investiții străine directe (ISD). Am demonstrat într-un studiu separat¹ că ISD deja contribuie în mod semnificativ la economia Moldovei, veniturile guvernamentale și bunăstarea populației. Pentru a facilita în continuare aceste efecte, este necesar de îmbunătățit condițiile generale pentru afaceri. Deși un anumit progres deja a fost atins cu privire la climatul investițional - Moldova și-a îmbunătățit clasamentul în Raportul Băncii Mondiale „Doing Business” de la 83 în 2013 până la 48 în 2020 – o îmbunătățire profundă a climatului investițional mai urmează să vină.

În scopul acestui studiu, am colectat propuneri de reforme din partea companiilor europene – principalii investitori străini în Moldova. Activitatea dată a fost realizată în cooperare cu Asociația Businessului European din Moldova.

Declinare de responsabilități: Cu toții cunoaștem că cele mai importante subiecte pentru un climat de afaceri mai bun țin de perfecționarea sistemului justiției, statul de drept și instituții de reglementare independente. Acestea sunt condițiile esențiale pentru a asigura un mediu echitabil pentru investitori și companiile existente. În același timp, aceste reforme sunt proiecte complexe de lungă durată. În acest raport ne propunem să urmărim o abordare complementară acestor reforme necesare pe termen lung. Scopul nostru rezidă în oferirea guvernului unor propuneri de reforme mai mici, dar mai rapide și relativ ușor de implementat, care vor induce îmbunătățiri semnificative în climatul investițional.

¹ https://www.get-moldau.de/wordpress/wp-content/uploads/2018/01/PS_01_2017_en.pdf

2 Abordarea metodologică

Acest studiu urmează o abordare de jos în sus pentru a genera propuneri de reforme. Studiul se bazează pe un chestionar privind probleme și propuneri de reforme pregătit de Echipa Economică Germană în Moldova, care a fost trimis companiilor organizate în cadrul Asociației Businessului European (EBA). După care, propunerile de reforme au fost supuse unei revizuii extensive și unui proces de verificare între echipa de autori din partea EEG Moldova și EBA, cât și partenerii externi. Procesul de revizuire s-a axat pe asigurarea faptului ca propunerile să fie consistente cu direcția generală de reformare spre piețe transparente și competitive, în conformitate cu obligațiile contractuale preexistente ale Moldovei (cum ar fi procesul de asociere UE și alte angajamente) și să contribuie la o creștere echitabilă și durabilă.

Scopul de bază al studiului rezidă în generarea de propuneri pentru reforme pe care înseși companiile le doresc și care sunt relativ ușor de implementat. Ca și în cazul multor altor studii, accentul nu s-a pus pe constatarea celor importante reforme de care are nevoie Moldova și de a analiza „constrângerile stringente” în fiecare domeniu. Noi am pus accentul pe includerea în mod explicit a unor reforme mai mici, incrementale, care sunt ușor de implementat și care vor duce la îmbunătățiri notabile pentru companiile din Moldova și activitățile acestora. Astfel, abordarea de jos în sus a rezultat într-un set relativ vast de recomandări, atât de ordin mai mic, cât și mai mare, care sunt unificate sub umbrela unei posibilități relativ ușoare de implementare.

O restricție necesară a abordării noastre ține de faptul că recomandările reflectă necesitățile companiilor emergente și în special a celor care sunt membre ale EBA. Totuși, deoarece multe din companiile – membre ale EBA nu sunt companii UE sau filiale ale acestora, ci companii moldovenești cu interese de afaceri în UE, studiul nu reflectă doar interesele companiilor străine. Un avantaj al parteneriatului cu EBA ce deține un cadru vast de membri a rezultat în faptul că noi am reușit să primim propuneri de reforme din partea companiilor mici și mari din diverse sectoare ce caracterizează economia Moldovei: de la companii agro-alimentare, prin cele ce reprezintă industria, până la companiile de prestări servicii.

Din punct de vedere metodologic, este aproape imposibil de colectat de jos în sus recomandări din partea companiilor care încă nu derulează afaceri în Moldova. Însă, deși propunerile noastre de reforme derivă din partea investitorilor care deja sunt prezenți în Moldova, propunerile lor deseori relevă probleme care de asemenea descurajează potențialii investitori. Mai mult ca atât, implementarea propunerilor va abilita investitorii existenți să investească mai mult și să-și extindă activitatea în Moldova, deoarece propunerile evidențiază exact problemele cu care ei se confruntă.

Propunerile de reforme sunt structurate după cum urmează: începem cu propuneri pe “orizontală” care nu sunt specifice unor sectoare anumite. În primul rând, prezentăm propuneri în domeniul dreptului și reglementării muncii, urmate de propuneri în domeniul fiscal și contabil, iar apoi propuneri în domeniul “legislației generale”, i.e. toate propunerile orizontale care nu se potrivesc primelor două categorii. După care, prezentăm toate propunerile specifice unor sectoare într-o secțiune comună.

În ultimele două capitole venim cu o listă de patru “câștiguri rapide” și două “reforme cu impact înalt”. Câștigurile rapide sunt caracterizate de ușurința implementării – de regulă doar abolirea restricțiilor de prisos – împreună cu inducerea unui impact solid, iar “reforme de impact înalt” sunt în viziunea noastră reformele din acest studiu cu cel mai mare impact, dar un pic mai dificil de a fi implementate.

3 Propuneri de reforme vizând legislația și reglementările în domeniul muncii

Deoarece câteva propuneri de reforme parvenite din partea companiilor s-au axat pe reglementările și legislația în domeniul muncii, am divizat categoria dată de cea a legislației generale și am evidențiat 4 propuneri de reforme în domeniul dat.

Tabelul 1 Sumarul propunerilor de reforme vizând legislația și reglementările în domeniul muncii

Munca-1	Includerea prestării de servicii de scară mică în schema fiscală pentru activități independente
Munca-2	Înlocuirea “patentelor” pentru vânzători și comercianți cu amănuntul cu scheme fiscale pentru activități independente
Munca-3	Perfecționarea reglementărilor privind munca suplimentară în Codul Muncii
Munca-4	Introducerea unei perioade de probă pentru toți angajații noi recrutați

Munca-1:

Includerea prestării de servicii de scară mică în schema fiscală pentru activități independente

Instituția responsabilă

Ministerul Economiei și Infrastructurii, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale

Actul legal vizat

Legea 1163/1997 Codul Fiscal, Art. 69

Problema pentru companii

Este foarte dificil pentru companii să achiziționeze servicii prestate de întreprinzători individuali care oferă servicii de scară mică, cum ar fi reparații în clădiri, lucrări mai mici de vopsire sau instalare sanitară, deoarece Moldova nu dispune de un regim fiscal și legal utilizabil în cadrul căruia ar putea activa acești antreprenori. Există o schemă de impozitare fără TVA a IMM pentru întreprinderile cu o cifră de afaceri de până la 1,2 m MDL pe an la o cotă de impozitare de 4% din venit, dar aceasta nu este utilizată semnificativ de întreprinzătorii individuali. Plățile efectuate către întreprinzătorii cu “patente” nu pot fi contabilizate ca cheltuieli ce țin de activitate economică și “Impozitarea persoanelor fizice ce desfășoară activități independente” (la o cotă de 1% din venit) stabilită în 2017 este restricționată la activitățile de vânzare cu amănuntul. Astfel, companiile care-și propune drept scop să se conformeze reglementărilor sunt obligate de fapt să trateze întreprinzătorii individuali care realizează sarcini ocazionale aproape ca pe niște angajați cu proceduri greoaie, cum ar fi calcularea contribuțiilor sociale. Abordarea dată duce la menținerea unor astfel de sarcini în sectorul informal și stimulează companiile să mențină “numerar negru” pentru a achita realizarea informală a unor astfel de sarcini.

Măsuri sugerate de reformă

Noi sugerăm să fie extinsă această schemă de “Impozitare a persoanelor fizice ce desfășoară activități independente” pentru a cuprinde prestarea unor servicii de scară-mică care de obicei sunt oferite de întreprinzători individuali. Conform acestui regim, întreprinzătorii individuali cu venituri de până la 600 mii MDL pe an sunt impozitați conform unei cote de 1% din venit, cu o sumă minimă a impozitului de 3 mii MDL pe an².

Cheltuielile pentru serviciile prestate conform acestui regim trebuie să fie deductibile din venitul impozabil drept cheltuieli pentru desfășurarea afacerilor. Trebuie să fie acordată asistență întreprinzătorilor sub forma de cursuri de instruire sau servicii de informare pentru a-i ajuta să înțeleagă noul regim, astfel facilitând și accelerând adoptarea acestuia. În același timp, sistemul de “patente” trebuie să fie eliminat treptat pentru activitățile incluse în schema de “Impozitare a persoanelor fizice ce desfășoară activități independente”.

Efecte pentru Moldova

Implementarea acestei propuneri ar putea fi un pas semnificativ întru reducerea sectorului informal în Moldova. Datorită schemei de “Impozitare a persoanelor fizice ce desfășoară activități independente” deja există o schemă potrivită de impozitare pentru întreprinzătorii individuali cu o cotă de impozitare foarte modestă și obligațiuni contabile limitate. Astfel companiile ar putea să se implice în mod legal în tranzacții oficiale B2B pentru toate lucrările și sarcinile necesare. Acest fapt ar îmbunătăți veniturile fiscale și climatul de afaceri în același timp.

Munca-2:

Înlocuirea “patentelor” pentru vânzători și comercianți cu amănuntul cu scheme fiscale pentru activități independente

Instituția guvernamentală responsabilă

Ministerul Economiei și Infrastructurii, Ministerul Finanțelor

Actul legal vizat

Legea 93-XIV/1998 cu privire la patenta de întreprinzător, Legea 1163/1997 Codul Fiscal, art. 69

Problema pentru companii

“Patentele” pentru prestatorii de servicii sunt utilizate la o scară mult mai largă decât se intenționa de la bun început. Mai cu seamă este destul de problematică utilizarea patentelor de către comercianții cu amănuntul la piețele locale (“рынок”), care deseori înregistrează cifre de afaceri substanțiale. Prin faptul că nu sunt achitate impozitele și nu sunt respectate cerințele de evidență contabilă, continuarea

² Aceste praguri pot fi revizuite și diferențiate după activitate și locație pentru a corela nivelele minime de impozitare cu costurile curente anuale ale patentelor, care sunt de la 240 MDL/an pentru activități culturale în localități rurale până la 6480 MDL/an pentru comerțul cu amănuntul la piețele orașenești.

utilizării și abuzului sistemului de patente promovează concurența neloială față de companiile obișnuite de comerț cu amănuntul și încurajează comerțul cu mărfuri de contrabandă în detrimentul statului moldovenesc și a producătorilor locali. Plafonările existente pentru veniturile comercianților cu patentă nu pot fi aplicate în activitățile comerciale de o scalabilitate înaltă din cauza lipsei cerințelor de evidență contabilă. Suferă mult și protecția consumatorului.

Patentele au fost concepute ca un regim fiscal pentru afaceri mici desfășurate de o singură persoană fizică, oferind servicii manuale foarte limitate sau comercializând propriile produse (de ex. din propria grădină) persoanelor particulare. Procurarea patentei de a stat eliberează titularul patentei de orice obligații ulterioare de evidență contabilă sau impozitare. Deși guvernul nu mai eliberează patente noi, cele existente sunt prelungite.

Măsuri sugerate de reformă

Patentele pentru comercianții cu amănuntul trebuie să fie eliminate cât de curând posibil (conform legii curente, patentele sunt permise până-n decembrie 2022). Odată cu introducerea schemei de "Impozitare a persoanelor fizice ce desfășoară activități independente", deja există o schemă potrivită de impozitare pentru comercianții cu amănuntul. Acest sistem este bine adaptat pentru a înlocui sistemul de patente, cu aparate de casă subvenționate și cote reduse de impozitare în comparație cu costurile anuale ale patentei pentru întreprinderile în cadrul pragului de venituri. Ar trebui să devină cel mai de bază regim legal și fiscal pentru micii întreprinzători individuali din Moldova, incluzând comercianții cu amănuntul care anterior au activat cu patente, cât și micii meseriași care prestează servicii pentru companii, conform celor menționate în Munca-1.

Efecte pentru Moldova

Implementarea acestei reforme va duce la reducerea concurenței neloiale și a vânzării mărfurilor de contrabandă în Moldova. Acest fapt va fi în beneficiul vădit al producătorilor moldoveni și comercianților obișnuiți cu amănuntul. Veniturile fiscale vor spori, deoarece companiile cu venituri mai mari decât plafonul permis de sistemul de patente, care până-n acest moment utilizează patentele și își ascund veniturile, vor fi solicitate să achite o cotă echitabilă de impozit pe venit.

Munca-3:

Perfecționarea reglementărilor privind munca suplimentară în Codul Muncii

Instituția guvernamentală responsabilă

Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Economiei și Infrastructurii

Actul legal vizat

Legea 154/2003 Codul Muncii, art. 104, 157 și 158

Problema pentru companii

Codul Muncii al Republicii Moldova conține câteva aspecte problematice, în special cu privire la munca suplimentată, retribuirea muncii suplimentare și orele suplimentare de muncă, compensarea acestora și indemnizațiile pentru sărbători.

1. Pentru salariații cu salarii fixe (lunare), articolul 157 reglementează retribuirea muncii suplimentare, pe când articolul 158 reglementează compensația pentru munca prestată în zilele de repaus și în cele de sărbătoare nelucrătoare. Nu este clar faptul dacă se aplică doar unul din articolele date sau dacă compensația prevăzută de ambele articole trebuie să fie adăugată la salariul normal. Companiile trebuie să aleagă între achitarea unor plăți inacceptabil de mari pentru munca suplimentară (până la 4 ori salariul normal) sau riscul de a fi percepute de instanțele de judecată ca remunerând salariații în mod inadecvat. Acest fapt creează costuri disproporționale și incertitudini legale pentru angajatori, cât și discriminare nejustificată în rândul diverselor tipuri de salariați (cei cu salarii lunare versus cei cu salarii pe oră).
2. Limita maximă de muncă suplimentară este excesiv de strictă în Moldova. Articolul 104 stipulează un nivel maxim de 120 de ore suplimentare de muncă pe an (240 ore în cazuri excepționale). Nivelul dat este cu mult mai strict decât cel stabilit în directiva UE privind timpul de muncă, care permite circa 400 de ore pe an. Din cauza deficitului forței de muncă, limitele orelor de muncă suplimentară stabilite în Moldova creează o problemă reală pentru companii și ar putea duce la întreruperi de producție de îndată ce este atinsă limita anuală pentru o bună parte din angajați.

Măsuri sugerate de reformă

Pe lângă procesul privind proiectul curent de lege vizând modificarea Codului Muncii, mai sugerăm să se abordeze următoarele două aspecte în Codul Muncii:

1. Articolul 158 trebuie să fie modificat prin adăugarea unui nou alineat 4 care să asigure remunerare echitabilă pentru orele suplimentare de muncă pentru salariații cu salariu fix (lunar), stipulând că achitățile specificate includ plata prevăzută de articolul 157. Compensarea orelor lucrate suplimentar, inclusiv a muncii în zilele de sărbători publice nu trebuie să depășească semnificativ mărimea dublă a unui salariu obișnuit și trebuie să fie aceeași pentru toate tipurile de salariați, fără a ține cont de modul lor de remunerare (pe oră sau pe lună). Acest fapt va soluționa întrebarea privind aplicabilitatea duală a articolelor 157 și/sau 158.
2. Articolul 104 trebuie să fie ajustat pentru a limita muncă suplimentată în conformitate cu legislația UE, până la un maxim de 8 ore pe săptămână.

Efecte pentru Moldova

Soluționarea acestor probleme ar aduce legislația muncii din Moldova în corespundere mai mare cu practica internațională, va înlătura incertitudinile legislative sau remunerarea excesivă a muncii suplimentare și va reduce probabilitatea survenirii unor blocaje în muncă create de deficitul de forță de muncă disponibilă și limitele stricte ale muncii suplimentare. Abordarea dată ar facilita investițiile în producția bazată pe forța de muncă intensivă în Moldova.

Introducerea unei perioade de probă pentru toți angajații noi recrutați

Instituția responsabilă

Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Economiei și Infrastructurii

Actul legal vizat

Legea 154/2003 Codul Muncii, art. 62

Problema pentru companii

La moment, perioadele de probă cu constrângeri relaxate pentru rezilierea prematură a contractelor de muncă nu sunt permise pentru unele categorii de salariați, inclusiv cei angajați prin concurs, persoanele în vârstă de până la 18 ani și persoanele cu dizabilități. În practică, acest fapt este o piedică pentru angajarea cu contracte standard persoane din grupuri vulnerabile, când deseori nu se cunoaște cu certitudine de la bun început dacă acestea vor avea o performanță bună. Deoarece angajatorii nu-i pot concedia cu ușurință în cazul în care aceștia nu muncesc în mod corespunzător, deseori aceștia ezită să angajeze persoane din astfel de grupe în general.

Măsuri sugerate de reformă

Anularea restricțiilor cu privire la aplicabilitatea perioadelor de probă pentru angajații noi recrutați. Perioade rezonabile de probă, supuse unei limite legale privind durata, trebuie să fie permisă pentru fiecare recrutare nouă de angajat.

Efecte pentru Moldova

Eliminarea acestor restricții va duce la o piață mai inclusivă a muncii și la oportunități mai bune de muncă pentru tineri și alte grupuri vulnerabile. În același timp, constrângerile de pe piața muncii ar fi relaxate, deoarece persoanele din grupurile dezavantajate ar deveni mai atractive pentru angajați, care deseori se confruntă cu dificultăți în găsirea de angajați în Moldova.

4 Propuneri de reforme în domeniul fiscal și contabil

Am identificat cinci propuneri de reforme în domeniul fiscal și contabil:

Tabelul 2 Sumarul propunerilor de reforme în domeniul fiscal și contabil	
Fisc-1	Simplificarea cerințelor de facturare pentru companii
Fisc-2	Abolirea “actului de îndeplinire a lucrărilor” în procedurile fiscale
Fisc-3	Anularea taxei de mediu pentru companii sub egida REP
Fisc-4	Cizelarea reglementărilor vamale pentru diverse transporturi din/în zonele economice libere
Fisc-5	Stabilirea unui regim de “port liber” pentru portul Moldovei din Giurgiulești

Fisc-1:

Simplificarea cerințelor de facturare pentru companii

Instituția responsabilă

Ministerul Finanțelor

Problema pentru companii

La efectuarea procurărilor companiile sunt solicitate să utilizeze „facturi fiscale” în Moldova. Companiile sunt obligate să procure de la stat formulare-tip pre-numerotate de facturi sau să utilizeze sistemul “e-factura”. Sistemul de facturi a fost introdus pentru a combate fraudele TVA, însă n-a soluționat problema. Cerința de a procura și utiliza formulare-tip pre-numerotate de facturi mai degrabă este o povară administrativă pentru companii. Multe companii mai mici nu utilizează facturi și preferă să activeze în sectorul informal, parțial din cauza dificultăților în sistemul de facturi, forțând alte companii să opereze cu conturi cu “numerar negru” pentru a procura bunuri și servicii, contracarând astfel intenția de a îmbunătăți punerea în aplicare a rigorilor fiscale.

Măsuri sugerate de reformă

Ar fi bine să se renunțe la cerința de a utiliza formularele-tip de facturi. Trebuie să se permită utilizarea oricăror forme de facturi, atâta timp cât acestea conțin informația solicitată și necesară pentru respectarea corespunzătoare a regulilor privind TVA (numele și adresele părților implicate în afacerea vizată, numărul TVA al vânzătorului). În locul facturilor ineficiente, ar putea fi adoptate abordări moderne digitale, cum ar fi modelul utilizat cu succes recent în Ucraina privind TVA, care face legătura între tranzacțiile TVA prin lanțul de aprovizionare pentru a combate fraudele.

Efecte pentru Moldova

Abolirea cerinței de a utiliza formularele-tip ineficiente și împovărătoare de facturi ar reduce povara administrativă asupra companiilor și ar putea contribui la scoaterea la lumină a economiei tenebre, ca parte a unor eforturi mai vaste, incluzând modele noi de executare a regulilor privind TVA.

Fisc-2:

Abolirea “actului de îndeplinire a lucrărilor” în procedurile fiscale

Instituția responsabilă

Ministerul Finanțelor

Actul legal vizat

Legea contabilității 133/2007, Standardele naționale de contabilitate, Hotărârea Guvernului 93/2013 pentru aprobarea Regulamentului privind restituirea taxei pe valoarea adăugată

Problema pentru companii

“Actul de îndeplinire a lucrărilor” (sau “actul de acceptare”) este un document pentru confirmarea serviciilor sau bunurilor oferite de cel care primește bunurile sau serviciile. Este un document solicitat în scopuri fiscale, dar de fapt nu servește scopului real: o factură și documentația de efectuare a plății ar fi pe deplin suficiente pentru autoritățile fiscale. Mai mult ca atât, partenerii de afaceri din afara spațiului fostei Uniuni Sovietice nu sunt obișnuiți cu un astfel de document și nu înțeleg scopul sau implicațiile acestuia, uneori refuzând să-l semneze. „Actul de îndeplinire a lucrărilor” adaugă doar complicații și birocrație în tranzacțiile companiilor fără o valoare intrinsecă.

Măsuri sugerate de reformă

Abolirea cerinței legale privind acest document, în special pentru tranzacțiile internaționale.

Efecte pentru Moldova

O îmbunătățire care poate fi ușor realizată în mediul de afaceri prin reducerea formalităților administrative inutile.

Anularea taxei de mediu pentru companii sub egida REP

Instituția responsabilă

Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului, Ministerul Finanțelor

Actul legal vizat

Legea 1540/1998 privind plata pentru poluarea mediului

Problema pentru companii

“Taxa de mediu” este de fapt în Moldova un impozit pe producerea de deșeuri de către companii. Totuși, “responsabilitatea extinsă a producătorului” (REP) a fost introdusă în Moldova în conformitate cu Directiva UE 2008/98/CE privind deșeurile, solicitând producătorilor să asigure și să suporte toate costurile pentru evacuarea corespunzătoare a deșeurilor generate de ei. Existența în continuare a taxei de mediu creează o contradicție, deoarece producătorii și importatorii sunt supuși unor plăți pentru deșeurile create, deși trebuie să evacueze deșeurile din propriile lor costuri.

Măsuri sugerate de reformă

Taxa de mediu trebuie să fie anulată pentru companiile care cad sub incidența principiului REP. În același timp, trebuie să se asigure un mediu complet legal pentru evacuarea deșeurilor, astfel încât companiile să poată să-și realizeze responsabilitățile privind evacuarea deșeurilor.

Totuși, deoarece capacitățile statului de a monitoriza implementarea „responsabilității extinse a producătorului” rămân a fi limitate, anularea deplină a taxei de mediu pentru companiile care cad sub incidența “responsabilității extinse a producătorului” nu este realistă la momentul de față. Astfel, pe termen scurt, trebuie să fie creat un mecanism pentru rambursarea totală a taxei de mediu pentru companiile care pot dovedi ca au implementat totalmente principiul responsabilității extinse a producătorului, conform celor menționate în Anexa XI din Acordul de Asociere MD-UE.

Efecte pentru Moldova

Pe lângă reducerea costurilor de producere, companiile la moment trebuie să plătească de două ori pentru deșeurile lor (taxa de mediu plus costurile pentru evacuarea deșeurilor), anularea taxei de mediu plus crearea unui cadru legal complet pentru evacuarea deșeurilor vor îmbunătăți climatul investițional și cel de afaceri prin eliminarea unei situații contradictorii din legislația moldovenească care descurajează investitorii potențiali.

Status Quo

În iulie 2019, Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului a creat un grup de lucru privind modificarea Legii 1540/1998 cu participarea autorităților publice centrale relevante și a organizațiilor de susținere a afacerilor.

Cizelarea reglementărilor vamale pentru diverse transporturi din/în zonele economice libere

Instituția responsabilă

Ministerul Economiei și Infrastructurii, Ministerul Finanțelor

Actul legal vizat:

Legea 440/2001 privind zonele economice libere

Problema pentru companii

Reglementările vamale pentru zonele economice libere (ZEL) reflectă principalul scop al zonei economice libere: de a adăuga valoare la intrările în zonă care ulterior sunt exportate din nou. În general, procedurile vamale funcționează bine în ZEL, însă câteva aspecte specifice implică dificultăți pentru companii în ZEL:

- 1) Aducerea înapoi a deșeurilor “generate în procesul de producție și procesele conexe” din ZEL în Moldova este în general reglementată în mod adecvat în *alineatul 3⁴ din art. 7 al Legii 440/2001*. Totuși, lipsa unei definiții clare a “proceselor conexe” induce probleme, deoarece lasă la latitudinea fiecărui post vamal de a determina care sunt procesele conexe. Astfel se creează o incertitudine pentru rezidenții ZEL, deoarece astfel de deșeuri ar putea fi considerate drept importuri (mai costisitoare) decât livrări impozabile.
- 2) Reglementările nu prevăd scoaterea *temporară* a echipamentului sau utilajelor din ZEL, de ex. pentru expunerea unor materiale la expoziții sau repararea utilajului. Astfel de transportări ar putea fi considerate la prima etapă drept importuri în Moldova, fiind supuse taxelor vamale, deși scoaterea din ZEL este doar temporară.
- 3) Aducerea de mărfuri în ZEL pentru scopuri necomerciale (de ex. vopsea pentru zugrăvirea pereților, papetărie de birou, cafea pentru angajați) fără procedura de vămuire este posibilă doar pentru o valoare de până la 500 Euro pe zi. Pentru companiile mai mari, acest prag este prea mic și povara asociată cu procedura de vămuire pentru astfel de mărfuri este excesivă.

Măsuri sugerate de reformă

Legea 440/2001 trebuie să fie modificată pentru a

- 1) oferi o definiție practică a ceea ce reprezintă “procesele conexe” care generează deșeuri comparabile celor generate în procesul de producție.
- 2) permite scoaterea temporară a mărfurilor din ZEL fără a achita taxele vamale.
- 3) aboli sau stabili un prag mai generos, flexibil și în dependență de volum pentru importul mărfurilor în scopuri necomerciale în ZEL fără declarații vamale.

Efecte pentru Moldova

Implementarea acestor reforme va facilita activitatea companiilor în zonele economice libere și va face ca ZEL să fie mai atractive pentru investiții din partea companiilor.

Stabilirea regimului de “port liber” pentru portul Moldovei din Giurgiulești

Instituția responsabilă

Ministerul Economiei și Infrastructurii, Ministerul Finanțelor

Problema pentru companii

Portul Giurgiulești de pe râul Dunărea, unicul port al Moldovei, deține statutul de zonă economică liberă. Totuși, procedurile vamale menite pentru o zonă economică liberă tipică internă (terestră) care sunt de obicei utilizate de companii industriale nu sunt pe deplin potrivite pentru activitățile unui port, în special în ceea ce privește transbordările internaționale de mărfuri. La moment, portul dispune de două hotare vamale pentru care trebuie să fie realizate proceduri de vămuire pentru orice încărcătură – o dată când se încarcă/descarcă mărfurile între navă și port și a doua oară pentru mărfurile care intră/pleacă de pe teritoriul portului spre teritoriul țării pe cale ferată sau pe cale terestră. Mai cu seamă în cazul mărfurilor menite pentru transbordare (i.e. nu sunt nici destinate pentru Moldova și nici nu sunt origine din Moldova) se creează proceduri vamale inutile.

Măsuri sugerate de reformă

Reglementarea și regimul vamal a portului trebuie să fie schimbate pentru a stabili un regim special pentru un port liber la Giurgiulești: trebuie să existe un singur control vamal obligatoriu pe teritoriul între zona portului și partea de uscat a Moldovei. Deoarece Moldova nu deține alte porturi și mărfurile nu pot fi transportate cu nava în orice alt loc din Moldova, este necesar ca mărfurile care sosesc cu nava pe teritoriul portului să fie supuse procedurilor vamale de vama moldovenească înainte de a părăsi teritoriul portului spre partea de uscat a țării. Adicional, dacă mărfurile importate pe cale maritimă sunt procesate în port și din nou sunt exportate pe cale maritimă (pentru care vor avea nevoie de noi documente vamale), procedurile de vămuire ar putea fi realizate la solicitarea proprietarilor încărcăturilor.

Efecte pentru Moldova

Această măsură va spori nivelul de atractivitate a portului pentru transbordări internaționale, cât și va îmbunătăți procedurile generale desfășurate în port, fără a compromite aplicarea reglementărilor vamale pentru Moldova. Atractivitatea și utilizarea sporită a portului vor ajuta la atragerea traficului naval, astfel contribuind la dezvoltarea transportului mai rapid și mai ieftin pe cale maritimă a mărfurilor către și din Moldova, astfel compensând parțial dezavantajele induse de faptul că Moldova este o țară fără ieșire la mare.

5 Propunerile de reforme în domeniul legislației generale

Acest domeniu cuprinde toate reglementările interdisciplinare (i.e. care nu sunt specifice unui anumit sector) care nu sunt cuprinse în domeniul legislației muncii sau celui ce ține de reglementările fiscale și contabile și care sunt expuse separat. Am identificat cinci propuneri de reforme în domeniul legislației generale.

Tabelul 3 Sumarul propunerilor de reforme în domeniul legislației generale	
Lege-1	Acceptarea certificării UE pentru bunurile și echipamentul importat
Lege-2	Constituirea unui registru public al companiilor în regim de insolvabilitate
Lege-3	Asigurarea compatibilității protecției datelor cu legislația anti-spălare de bani
Lege-4	Facilitarea utilizării martorilor experți privați în procesele de judecată
Lege-5	Simplificarea cerințelor de raportare pentru companii

Lege-1:

Acceptarea certificării UE pentru bunurile și echipamentul importat

Instituția responsabilă

Ministerul Economiei și Infrastructurii, Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului

Actul legal vizat

Legea 235/2011 privind activitățile de acreditare și de evaluare a conformității, Legea 306/2018 privind siguranța alimentelor, Hotărârea Guvernului 938/2018 privind modul de trecere a frontierei de stat a mărfurilor supuse controlului de către Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor

Problema pentru companii

Echipamentele și mărfurile importate din UE trebuie să fie certificate de Guvernul moldovenesc înainte de a putea fi utilizate sau consumate, deși sunt deja certificate de autoritățile din UE. Mostre de un volum semnificativ de produse alimentare importate trebuie să fie prezentate agențiilor relevante de certificare din Moldova pentru testare/certificare. Echipamentul importat nu poate fi utilizat înainte de a fi certificat. Certificatul emis este valabil doar timp de 1 an, după care trebuie să fie reînnoit. Costurile sunt suportate de întreprinzătorul care importă.

În contextul Acordului de Asociere UE, se prevede stabilirea unui mecanism de echivalare a certificatelor între Moldova și UE. Acest fapt implică recunoașterea reciprocă a certificatelor UE în Moldova și vice-versa. Totuși, echivalarea nu va fi realizată pe termen scurt, deoarece necesită schimbări semnificative în procesele de certificare din Moldova (i.e. implementarea deplină a standardelor UE) înainte ca UE să accepte certificatele moldovenești. Cu toate acestea, nerecunoașterea certificatelor UE stricte și comprehensive în Moldova nu are sens și doar implică costuri financiare și de timp suportate de companiile care importă.

Măsuri sugerate de reformă

Moldova trebuie să accepte în mod unilateral certificatele UE pentru mărfuri, permițând mărfurilor certificate în UE să fie comercializate și utilizate în limitele hotarelor sale fără cerințe suplimentare de certificare pentru o gamă cât de vastă posibilă de mărfuri.

Efecte pentru Moldova

Costurile reduse pentru certificare ar duce la o calitate și alegere îmbunătățită pentru consumatori, cât și costuri mai mici pentru echipamente pentru acele companii care utilizează echipamente importate.

Legea-2:

Constituirea unui registru public al companiilor în regim de insolabilitate

Instituția responsabilă

Ministerul Justiției

Problema pentru companii

Deoarece nu există vreun registru public și ușor accesibil al companiilor care sunt oficial în procedură de insolabilitate, în Moldova persistă un risc excesiv de insolabilitate a unui client în cadrul contractelor între întreprinderi (B2B). Unele informații despre cererile de insolabilitate sunt accesibile în registrele publice ale instanțelor de judecată, însă este dificil de a le accesa și de a căuta în ele. Astfel, companiile n-au informații cu privire la faptul dacă alte companii cu care acestea intenționează să se implice în diverse tranzacții ar putea fi în procedură de insolabilitate. Acest fapt induce riscul pentru companii de a pierde bani (de ex. neachitarea pentru marfa livrată dacă insolabilitatea nu este soluționată) în astfel de tranzacții.

Măsuri sugerate de reformă

Trebuie să fie creat și menținut în timp real un registru public al tuturor companiilor care la moment sunt oficial în procedură de insolabilitate. Acest registru ar trebui să fie sub forma unei platforme electronice cu opțiunea de căutare. De îndată ce o companie depune cererea de insolabilitate, acest fapt trebuie să fie vizibil imediat tuturor partenerilor de afaceri cointeresați/potențiali și curenți, astfel încât aceștia să întreprindă măsuri adecvate de precauție în interacționarea cu companiile insolvente.

Efecte pentru Moldova

Riscurile reduse ale tranzacțiilor vor îmbunătăți în mod semnificativ dorința companiilor de a se implica în afaceri cu parteneri noi, astfel contribuind la activitatea de business în toate sectoarele.

Asigurarea compatibilității protecției datelor cu legislația anti-spălare de bani

Instituția responsabilă

Ministerul Finanțelor, Ministerul Economiei și Infrastructurii, Cancelaria de Stat, Ministerul Afacerilor Interne, Centrul Național pentru Protecția Datelor cu Caracter Personal

Actul legal vizat

Legea 133/2011 privind protecția datelor cu caracter personal și Legea 308/2017 cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, proiectul curent de lege privind protecția datelor (aprobat în primă lectură la 30 noiembrie 2018)

Problema pentru companii

Legislația privind combaterea spălării banilor din Moldova nu este în concordanță cu legea privind protecția datelor cu caracter personal. Instituțiile financiare sunt solicitate să dezvăluie (și să primească din partea potențialilor clienți) informații sub egida legislației privind combaterea spălării banilor care nu se permite a fi dezvăluite conform legislației ce ține de protecția datelor, cum ar fi copiile documentelor de identitate ale potențialilor clienți. Ordinea dată de idei afectează atât băncile, cât și clienții care solicită credite, etc. și implică riscul survenirii unor penalități din cauza încălcării prevederilor oricăreia din cele două legi.

Măsuri sugerate de reformă

Prevederile legilor privind protecția datelor și combaterii spălării banilor trebuie să fie aduse în concordanță și în corespundere cu practica internațională pentru a asigura ca orice informație care trebuie să fie dezvăluită conform legislației de combatere a spălării banilor să nu fie interzisă pentru dezvăluire conform legislației privind protecția datelor.

Efecte pentru Moldova

Eliminarea riscului de pedepsire a companiilor (care trebuie să încalce una din cele două legi la moment) și îmbunătățirea accesului la credite pentru companii va facilita investițiile utilizând împrumuturile locale și astfel contribuind la reducerea expunerii la credite în valută străină.

Facilitarea utilizării experților judiciari privați în procesele de judecată

Instituția guvernamentală responsabilă

Ministerul Justiției, Ministerul Economiei și Infrastructurii

Problema pentru companii

Mărturiile experților (i.e. expertiză tehnică pentru aspectele abordate în litigiu) pentru procesele de judecată pot fi oferite fie de experții Centrului Național de Expertize Judiciare (sub egida Ministerului Justiției) fie de experți privați. Totuși, experții privați trebuie să fie aprobați în mod oficial de Centrul Național de Expertize Judiciare ca satisfăcând cerințele sale de calitate. Acest fapt creează în mod clar un conflict de interese pentru Centrul Național de Expertize Judiciare, care beneficiază mai mult din oferirea de expertiză din partea sa și astfel împiedică experții judiciari privați să ofere astfel de expertize clienților. Monopolul de-facto al Centrului Național de Expertize Judiciare induce prețuri înalte și uneori probleme de calitate în cazul experților judiciari necesari pentru a dovedi în instanță poziția companiilor.

Măsuri sugerate de reformă

Pentru a înlătura conflictul de interese, este necesar să se separe în mod oficial și efectiv activitatea de oferire a mărturiilor în calitate de experți și activitatea de certificare a experților privați. De obicei experții judiciari nu sunt funcționari publici sau alți angajați de stat, mai cu seamă din cauza gamei vaste de probleme/aspecte pentru care ar putea fi necesari experții judiciari. Trebuie să se evalueze dacă există necesitatea ca astfel de servicii să fie oferite de stat sau dacă Centrul Național de Expertize Judiciare ar putea deține doar sarcina de certificare a experților privați, care mai apoi ar putea fi desemnați în mod liber de instanțele de judecată sau de orice parte implicată în litigiu. Dacă se va percepe ca fiind necesar ca astfel de servicii să fie oferite prin intermediul Centrului Național de Expertize Judiciare, sarcina de certificare a experților trebuie să fie deținută de o instituție absolut separată (ca formă și esență).

Efecte pentru Moldova

Drept rezultat al acestei reforme, s-ar îmbunătăți costurile și calitatea experților judiciari disponibili (din partea Centrului Național de Expertize Judiciare și din partea experților privați), ceea ce ar permite companiilor să dispună de o reprezentare mai bună și mai ieftină a intereselor lor în fața instanței de judecată și ar facilita îmbunătățiri în acuratețea hotărârilor instanțelor de judecată.

Simplificarea cerințelor de raportare pentru companii

Instituția guvernamentală responsabilă

Ministerul Economiei și Infrastructurii, Ministerul Finanțelor și Biroul Național de Statistică

Problema pentru companii

În pofida eforturilor depuse întru combinarea rapoartelor care trebuie să fie prezentate de companii către autoritățile publice, povara raportării către diverse autorități rămâne a fi mare. Unele rapoarte nu sunt necesare fie din cauza faptului că informația prezentată nu este utilă nimănui fie informația dată deja se conține în alte rapoarte. Alte rapoarte pot fi reorganizate pentru a crea mai puține sarcini pentru companii. Deși unele rapoarte pot fi compilate în mod automat de companii (și astfel să creeze mai puține sarcini ulterior), acest fapt nu funcționează pentru toate tipurile de rapoarte, deoarece unele companii menționează că trebuie să angajeze personal adițional sau să dedice un număr semnificativ de om-zile pentru producerea rapoartelor care sunt de o valoare redusă sau chiar n-au valoare.

Măsuri sugerate de reformă

Recomandăm să se realizeze o revizuire completă și capitală întru raționalizarea cerințelor de raportare din partea companiilor către toate autoritățile publice, de la serviciile de statistică până la autoritățile fiscale. Revizuirea trebuie să asigure ca toată informația colectată de stat este pe cât de eficientă posibilă: companiile nu trebuie să fie solicitate să raporteze aceeași informație de mai multe ori către diverse autorități publice, numărul rapoartelor individuale trebuie să fie menținut la un nivel minim și cu o frecvență regulată pentru a permite automatizare maximă în pregătirea rapoartelor de companii. Autoritățile n-ar trebui să dețină posibilitatea de a impune rapoarte noi fără realizare unui proces adecvat, care să includă evaluarea impactului și analiza cost-beneficiu.

În contextul acestei revizuirii, propunem să fie luate în considerație schimbările în următoarele cerințe de raportare, care au fost evidențiate de companii în sondajul nostru:

- 1) Înlocuirea raportării bilunare a listei de angajați către sistemul de asigurări sociale / autoritățile fiscale cu opțiunea ca companiile să raporteze către autorități doar o dată pe lună și doar schimbările survenite în statele lor de personal, după cum este și practica internațională.
- 2) Anularea raportului cu privire la documentele perfectate pe care sunt completate declarațiile de origine (Anexa 3 la Hotărârea Nr. 385 din 16.06.2015). Toate datele din acest raport este deja deținută de Serviciul Vamal în sistemul ASYCUDA (Facturi și declarații vamale).
- 3) Anularea raportului M3 cu privire la câștigurile salariale și costul forței de muncă. Datele din acest raport sunt deja conținute atât în raportul M1, cât și în raportul IPC.
- 4) Restricționarea raportului FORPRO privind activitățile de instruire pentru entitățile care oferă servicii de instruire, instituții de învățământ și entități similare, deoarece pregătirea acestui

raport ia mult timp și se pare că informația atât de detaliată nu este necesară pentru autoritățile publice.

- 5) Restricționarea raportului 1-tr.(auto) privind cantitățile transportate de mărfuri doar pentru companiile care oferă servicii de transport. Este nerațional pentru companii să raporteze privind transportul propriilor lor bunuri între subdiviziuni.
- 6) Simplificarea rapoartelor AGR din partea întreprinderilor agricole. Fiecare companie ar trebui să prezinte doar un raport pentru toate terenurile deținute în proprietate sau utilizate către oficiul teritorial de statistică din raionul în care se află oficiul central al companiei.
- 7) Simplificarea raportului privind situația financiară RSF1, în special a Anexei 9, relațiile cu non-rezidenții. Se propune să fie eliminate Tabelele 1, 3 și 5, deoarece datele din aceste tabele se conțin în rapoartele 1-INVEST (trimestrial și anual).
- 8) Anularea rapoartelor trimestriale cu privire la intrarea și ieșirea mărfurilor în/din zonele economice libere (ZEL) realizate de rezidenții ZEL. Acest raport nu este necesar, deoarece Serviciul Vamal deține acces la toate informațiile necesare privind intrările și ieșirile relevante din punct de vedere vamal în și din ZEL prin intermediul sistemului informațional ASYCUDA.

Efecte pentru Moldova

Reducerea cerințelor excedentare de raportare ar îmbunătăți climatul de afaceri și reduce cheltuielile generale inutile ale companiilor.

6 Reforme ale reglementărilor sectoriale

Șapte propuneri de reforme sunt specifice anumitor sectoare: trei pentru sectorul industriei, două pentru telecomunicații, una pentru agricultură și una pentru sectorul financiar.

Tabelul 4 Sumarul propunerilor de reforme specifice anumitor sectoare

Sector-1	[Agricultură] Îmbunătățirea managementului terenurilor agricole
Sector-2	[Industrie] Sporirea sau abolirea plafonului privind transportul angajaților
Sector-3	[Industrie] Implementarea deplină a SIMF nr. 15 pentru ambalajul din lemn
Sector-4	[Industria] Permitearea companiilor ce activează în regim “de perfecționare activă” să întoarcă deșeurile metalice proprietarilor
Sector-5	[Sectorul financiar] Revizuirea reglementărilor privind relațiile cu persoanele afiliate
Sector-6	[Telecomunicații] Aplicarea legii privind accesul la proprietate
Sector-7	[Telecomunicații] Abolirea “taxei de portabilitate”

Sector-1:

[Agricultură] Îmbunătățirea managementului terenurilor agricole

Instituția guvernamentală responsabilă:

Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului

Problema pentru companii:

Deși Moldova deține avantaje comparative puternice în domeniul agriculturii datorită solurilor, climei și practicilor moștenite de ameliorare a terenurilor, la moment sectorul agricol nu este productiv. Multe terenuri agricole nu sunt utilizate și acest fapt implică o mare problemă a “pământurilor abandonate”, atunci când proprietarii unor parcele mici au emigrat. Proprietarii nu sunt obligați nici legal și nici efectiv să utilizeze sau să mențină calitatea terenurilor deținute. Pășunile deținute de primării au fost deseori utilizate în trecut de comune și la moment sunt în mare măsură nefolosite. Terenurile agricole neutilizate nu doar că sunt o resursă nefolosită, dar de asemenea mai are și efecte negative asupra terenurilor vecine, de exemplu din cauza decăderii rețelelor de irigare. Întreținerea inadecvată a infrastructurii publice, cum ar fi rezervoarele pentru irigare, contribuie în continuare la reducerea calității solului din Moldova.

În același timp, companiile comerciale agricole sunt interesate să ia în arendă și să utilizeze terenuri agricole în Moldova, însă raportează dificultăți mari în procesul de arendare a terenurilor private sau celor municipale. Piața de leasing a terenurilor în general rămâne subdezvoltată, deoarece prevederile legale promovează o perioadă inadecvat de scurtă pentru arendă de 5 ani (recent sporită de la 3 ani), ceea ce este cu mult sub perioada de depreciere pentru majoritatea investițiilor făcute în terenuri.

Măsuri sugerate de reformă:

Noi recomandăm o abordare comprehensivă față de această problemă vastă prin intermediul următorilor pași:

- 1) Realizarea unei inventarieri a terenurilor agricole neutilizate și a dreptului de proprietate asupra acestora – privat, municipal, de stat – pentru a determina magnitudinea problemei și dacă aceasta mai cu seamă se referă la absența proprietarilor privați sau dificultăți în gestionarea terenurilor deținute în proprietate de stat sau primăriei.
- 2) Dacă se va determina că terenurile private neutilizate și abandonate sunt o problemă majoră, trebuie să fie explorată posibilitatea instituirii unei obligații legale de utilizare a terenurilor agricole. Terenurile neutilizate ar putea să fie date în arendă altor utilizatori în mod legal prin intermediul unei instituții de stat cu o înaltă responsabilizare și monitorizare sau a unei instituții fiduciare mandatate de stat, cu condiția ca veniturile să fie păstrate pentru proprietarii de terenuri.
- 3) Dacă se va determina că terenurile de stat sau cele în proprietatea primăriilor sunt o problemă majoră, trebuie de îmbunătățit în mod comprehensiv managementul terenurilor de stat, asigurând ca organele publice relevante (de ex. primăriile) să dispună și de dreptul, dar și de interesul (i.e. să primească rente) de a oferi în arendă terenurile care la moment nu sunt utilizate.
- 4) Eliminarea recomandării privind contractele de arendă pe termen scurt din Codul Funciar și elaborarea unui proiect neobligatoriu de contracte de arendă, care să stabilească termeni standard rezonabili de arendă, drepturile și obligațiile arendatorului și arendașului conform celor mai bune practici internaționale, de ex. "Musterpachtverträge" din statele germane.
- 5) Reformarea comprehensivă a organelor publice care dețin sarcina de întreține și moderniza infrastructura relevantă pentru agricultură, mai cu seamă cu privire la managementul apelor, pentru a asigura păstrarea și îmbunătățirea calității solului.

Efecte pentru Moldova:

Această reformă va avea un impact substanțial asupra întregului sector agricol din Moldova. Volumul producției ar spori prin faptul că terenurile neutilizate vor fi readuse în uz. Calitatea solului ar fi menținută prin intermediul utilizării adecvate a terenurilor și echipamentelor. Ar fi deblocate investiții semnificative în sectorul agricol prin intermediul dezvoltării unei piețe adecvate de dare în arendă a terenurilor cu perioade adecvate de arendă. Vor fi luate în considerație și aspectele sociale, deoarece deciziile relevante vor fi luate la nivel local.

[Industrie] Sporirea sau abolirea plafonului pentru transportul angajaților

Instituția guvernamentală responsabilă:

Ministerul Finanțelor

Actul legal vizat

Codul Fiscal (1163/1997), Hotărârea Guvernului 693/2018 cu privire la determinarea obligațiilor fiscale aferente impozitului pe venit, Anexa 1, art. 34

Problema pentru companii

Multe companii producătoare angajează personal din sate din cauza lipsei forței de muncă pe lângă locație și trebuie să transporte angajații de la companie la începutul și sfârșitul schimbului de lucru. Costul serviciilor de transport se deduce până la suma de 35 MDL per persoană și zi. Totuși, acest plafon deseori nu acoperă pe deplin costurile pentru transport. Mai mult ca atât, companiile trebuie să achite impozitul pe venit pentru depășirea plafonului, deoarece acesta este considerat a fi un beneficiu non-monetar (decât un cost operațional). Acest fapt induce costuri adiționale pentru crearea locurilor de muncă.

Măsuri sugerate de reforme

Fie că limita plafonului trebuie să fie sporită de la 35 MDL până la 50 MDL sau, ceea ce este mai preferabil, să se abolească totalmente acest plafon, astfel încât aceste costuri foarte reale să fie pe deplin deductibile din punct de vedere fiscal. Adițional, depășirea plafonului (dacă acesta se va menține) nu trebuie să fie supusă impozitului pe venit.

Efecte pentru Moldova

Implementarea acestei schimbări ar face ca Moldova să devină o locație mai atractivă pentru companiile cu tehnologii de producere intensive din punct de vedere al forței de muncă și ar stimula investițiile în regiunile mai puțin populate.

[Industrie] Implementarea deplină a SIMF nr. 15 pentru ambalajul din lemn

Instituția guvernamentală responsabilă

Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului, Ministerul Economiei și Infrastructurii

Problema pentru companii

SIMF 15 (Standardul Internațional privind măsurile fitosanitare nr. 15) este un standard fitosanitar aplicabil pentru ambalajul din lemn, prevăzând tratarea lemnului pentru a asigura ca ambalajul din lemn în comerțul internațional să nu ducă la răspândirea bolilor sau bacteriilor care afectează ecosistemele în mod negativ. Moldova aplică acest standard, însă sunt deficiențe în implementarea acestuia. La moment, Inspectoratul General de Supraveghere Fitosanitară și Control Semincer nu poate să monitorizeze în mod adecvat dacă lemnul utilizat pentru ambalaj (de ex. paleții utilizați pe scară largă pentru transportarea mărfii) a fost tratat chimic sau a fost unui tratament termic, însă oricum eliberează timbre SIMF 15. În cel mai rău caz, acest fapt ar putea duce la situația când nu se va permitea intrarea în alte țări pentru produsele cu ambalaj din lemn, dacă ambalajul va fi etichetat în mod greșit cu timbrele SIMF 15.

Măsuri sugerate de reforme

Inspectoratul General de Supraveghere Fitosanitară și Control Semincer trebuie să fie susținut și finanțat pentru a crea un sistem comprehensiv de monitorizare pentru a asigura respectarea corespunzătoare a standardului SIMF 15 de către producătorii ambalajului din lemn, astfel încât timbrele date să fie oferite doar producătorilor și produselor care întrunesc standardul.

Efecte pentru Moldova

Implementarea corespunzătoare a standardelor SIMF 15, care deja este posibilă la momentul de față pentru producătorii moldoveni de ambalaj din lemn, ar asigura ca exporturile moldovenești ce necesită ambalaj din lemn să nu se confrunte cu riscul de ne-acceptare în țările de destinație din cauza faptului că ambalajul nu întrunește standardele internaționale.

[Industrie] Permiteea companiilor ce activează în regim “de perfecționare activă” să întoarcă deșeurile metalice proprietarilor

Instituția responsabilă

Ministerul Economiei și Infrastructurii, Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului

Actele legale vizate

Legea 160/2011 privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător (Anexa 1, p. 5) și Legea 209/2016 privind deșeurile

Problema pentru companii

Conform Legii privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător și Legii privind deșeurile, exportul de deșeurile metalice este o activitate licențiată și astfel toate deșeurile metalice trebuie să fie vândute companiilor locale licențiate. Doar acestor companii li se permite să exporte deșeurile metalice. Acest fapt reprezintă o problemă pentru companiile care activează în regim de perfecționare activă, care nu dețin în proprietate resturile metalice și care sunt obligate să returneze producătorului atât produsul, cât și deșeurile (de ex. nu doar cablajul finalizat, dar și resturile de cabluri, care au o valoare materială semnificativă). Acestea sunt expuse riscului de a nu li se permite să întoarcă deșeurile către proprietari dacă nu utilizează o companie licențiată pentru această sarcină, ceea ce adaugă costuri dar nu și valoare. Ministerul Economiei și Infrastructurii a emis o scrisoare care stipulează că în astfel de cazuri nu este necesară o autorizare pentru export. Totuși, Serviciul Vamal încă mai solicită uneori autorizarea dată, iar Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului nu eliberează o astfel de autorizare fără o licență.

Măsuri sugerate de reforme

Legile 209 și/sau 160 trebuie să fie modificate pentru a excepta deșeurile metalice ce rezultă din procesele de producere ale companiilor care activează în regim de perfecționare activă, cu condiția că se va asigura evacuarea corectă a deșeurilor.

Efecte pentru Moldova

Riscul la care sunt expuse companiile de a nu putea realiza contractele lor în partea ce ține de întoarcerea deșeurilor de producere ar fi eliminat și nu va fi necesar ca companiile să vândă deșeurile metalice companiilor licențiate la prețuri mai joase decât cele de piață. Astfel, procesarea pe intern a metalelor în Moldova va deveni mai atractivă pentru investitori.

Status Quo

În septembrie 2019, Ministerul Economiei și Infrastructurii a lansat procesul de liberalizare a pieței metalelor feroase și neferoase. Amendamentele pentru Legea 209/2016 sunt în discuție cu toți actorii relevanți.

[Sectorul financiar] Revizuirea reglementărilor privind relațiile cu persoanele afiliate

Instituția guvernamentală responsabilă

Ministerul Finanțelor, Banca Națională a Moldovei

Problema pentru companii

În aplicarea Standardului Internațional de Contabilitate (IAS) 24, Moldova a adoptat o definiție foarte strictă cu privire la “persoanele afiliate” și ce relații sunt permise cu acestea. Acest fapt a dus la situația în care devine imposibil pentru bănci, de exemplu, să ofere credite în condiții speciale pentru proprii angajați și manageri, în pofida faptului că dispun de informații excelente cu privire la solvabilitatea financiară a acestora.

Măsuri sugerate de reforme

Definiția și restricțiile ce țin de persoanele afiliate trebuie să fie revizuite pentru a asigura nestabilirea unor limitări inutile în excesul cerințelor existente în IAS 24. În special trebuie să fie aplicată cu precauție o distincție între persoanele afiliate și persoanele apropiate pentru a asigura ca persoanele apropiate să nu fie supuse restricțiilor care trebuie să fie aplicate doar persoanelor afiliate. Accesul la credite în condiții preferențiale din partea propriilor lor bănci trebuie să fie posibilă pentru angajații băncii, cu condiția să fie luate măsuri pentru prevenirea apariției conflictelor de interes în procesul de luare a deciziilor.

Efecte pentru Moldova

Deoarece piața moldovenească este mică, înlăturarea restricțiilor inutile pentru activitățile băncilor va îmbunătăți activitatea de afaceri din partea băncilor.

[Telecomunicații] Aplicarea legii privind accesul la proprietate

Instituția guvernamentală responsabilă

Ministerul Economiei și Infrastructurii

Actul legal vizat

Legea 28/2016 privind accesul la proprietăți

Problema pentru companii

Operatorii de telefonie fixă și internet au nevoie să instaleze unele echipamente în casele în care locuiesc clienții. Totuși, în ansamblurile imobiliare, companiile deseori se confruntă cu probleme când încearcă să instaleze sau să deservească echipamentul pentru a deservi clienții din aceste case. Managerii proprietății ocazional taxează operatorii de telecomunicații pentru acces la propriilor lor echipamente instalate în acele case sau împiedică accesul la astfel de echipamente, probabil din cauza unor aranjamente cu operatorul rival. Legea 28/2016 privind accesul la proprietate stipulează o metodologie pentru calcularea taxelor corespunzătoare care urmează să fie achitate pentru dreptul de acces la echipament în locații care sunt deținute în proprietate de părți terțe, însă aceasta nu este implementată până-n prezent. Situația curentă împiedică concurența între operatorii de telecomunicații și reduce stimularea dezvoltării infrastructurii de comunicații de calitate înaltă (de ex. internetul bazat pe cablu din fibre optice) în Moldova.

Măsuri sugerate de reforme

Asigurarea ca Legea 28/2016 privind accesul la proprietate să fie implementată deplin și operatorii de telecomunicații să-și poată accesa echipamentul în locații deținute în proprietate privată pentru o taxă corespunzătoare.

Efecte pentru Moldova

Implementarea legii existente va induce mai multă concurență pe piață și va accelera dezvoltarea telecomunicațiilor fixe, mai cu seamă a internetului rapid.

[Telecomunicații] Abolirea “taxei de portabilitate”

Instituția guvernamentală responsabilă

Ministerul Economiei și Infrastructurii

Problema pentru companii

Pentru a permite portabilitatea numerelor pentru clienți când aceștia trec de la un operator la altul a fost creată o bază de date menținută de un operator privat. Companiile de telecomunicații achită o mică taxă lunară per număr din registrul lor. Oricum, în sumă, plățile către operatorul privat sunt excesive în comparație cu costurile marginale de operare a unei astfel de bază de date și se însumează până la câteva milioane de euro pe an.

Măsuri sugerate de reforme

Taxele achitate companiilor de telecomunicații operatorului bazei de date trebuie să fie reduse.

Efecte pentru Moldova

Efect mic, dar care duce la îmbunătățirea atractivității telecomunicațiilor din Moldova pentru investiții datorită reducerii costurilor inutile.

7 Câștiguri rapide: recomandarea unor măsuri prioritare ușor implementabile

Pentru a genera câștiguri rapide – succes vizibile ale măsurilor de reforme, care să ducă la îmbunătățiri notabile pentru un spectru cât mai vast posibil de companii, consolidând impulsul pentru reforme în guvern – evidențiem patru propuneri de reforme. Aceste propuneri sunt caracterizate prin faptul că sunt foarte ușor de implementat, deoarece implică mai cu seamă abolirea reglementărilor și cerințelor inutile și ineficiente, spre deosebire de propunerile care necesită edificarea de noi instituții sau scheme de reglementare. În același timp, propunerile listate aici afectează un spectru vast de companii, în special primele două, astfel inducând beneficii pentru multe companii în același timp. Recomandăm implementarea prioritara accelerată a următoarelor patru propuneri de reforme:

Tabelul 5 R4 reforme prioritare recomandate pentru câștiguri rapide	
Fisc-1	Simplificarea cerințelor de facturare pentru companii
Fisc-2	Abolirea “actului de îndeplinire a lucrărilor” în procedurile fiscale
Lege-1	Acceptarea certificării UE pentru bunurile și echipamentul importat
Muncă-1	Includerea prestării de servicii de scară mică în schema fiscală pentru activități independente

Primele două propuneri doar necesită abolirea complicațiilor inutile: facturile ineficiente și “actul de îndeplinire a lucrărilor”. Ambele tipuri de documente au fost introduse sau justificate (“actul de îndeplinire a lucrărilor” este o moștenire a economiei planificate din Uniunea Sovietică) cu intenția de a combate fraudele fiscale și alte fraude, însă au eșuat și n-au avut succes. Astfel, abolirea acestora va reduce complicațiile birocratice pentru companii fără compromiterea punerii în aplicare a reglementărilor fiscale și juridice. Deși menționăm unele sugestii întru îmbunătățirea de ex. punerii în aplicare a TVA în propunerea cu privire la simplificarea facturării, acest fapt va fi efectiv un următor pas întru atingerea obiectivelor originale ale facturilor, pe care acestea niciodată nu-l ating.

De asemenea acceptarea certificatelor UE pentru mărfuri și echipament poate fi ușor implementată fără necesitatea de a aștepta acceptarea de UE a certificatelor moldovenești ca echivalent. Acest fapt va facilita enorm activitățile companiilor care comercializează și utilizează mărfuri și echipament din UE prin eliminarea totală a unor proceduri inutile. În același timp, acest fapt nu va pune în pericol sau prelungi procesul de acceptare a certificatelor moldovenești de UE, care depinde doar de Moldova, ce urmează să facă ca standardele și instituțiile sale de certificare să fie echivalente cu cele ale statelor membre UE.

Includerea întreprinzătorilor individuali ce prestează servicii în regimul de “Impozitare a persoanelor fizice ce desfășoară activități independente” va necesita doar modificarea legii respective pentru a include aceste activități. Acest fapt va contribui temeinic la scoaterea la lumină a economiei tenebre, promovarea practicilor normale și efective de afaceri fără poveri birocratice excesive, cum ar fi “tratarea ca pe niște quasi angajați” a prestatorilor de servicii angajați legal.

8 Recomandări a două reforme cu impact înalt

Într-un final, am dori să evidențiem două propuneri de reforme care în viziunea noastră sunt cele cu cea mai majoră importanță generală pentru economia Moldovei. Aceste propuneri se axează pe deficiențele cheie ale economiei Moldovei și mediului său de reglementare, însă vor necesita mai multe eforturi și muncă pentru o implementare cu succes.

Tabelul 6 2 propuneri recomandate de reforme cu impact înalt

Lege-2 Constituirea unui registru public al companiilor în regim de insolabilitate

Sector-1 [Agricultură] Îmbunătățirea managementului terenurilor agricole

Un registru al companiilor insolvente va aborda o problemă cheie în realizarea de afaceri în Moldova. Inițierea unor relații de afaceri fără a cunoaște dacă compania-partener ar putea să fie deja în stare de insolvență este un impediment puternic pentru activitățile de afaceri, la care se adaugă și un sistem judiciar slab în care recuperarea și redresarea pierderilor ce reies din aceste situații la moment nu sunt fiabile. Compilarea și menținerea corespunzătoare a registrului în timp real al companiilor insolvente va implica unele investiții și eforturi, însă în general nu va fi extrem de dificil și probabil ar putea fi realizate într-un răstimp relativ scurt.

Cea de-a doua reformă cu impact înalt ar necesita mai mult timp, dar probabil de asemenea ar induce mai multe investiții și un nivel mai mare de creștere. Îmbunătățirea reglementării și managementului terenurilor agricole ar putea ajuta la deblocarea unui potențial semnificativ pentru dezvoltare și investiții atât în sectorul agricol al Moldovei, cât și în cel de prelucrare a produselor alimentare. Deși este dificil de a realiza cu succes îmbunătățiri în reglementarea și managementul terenurilor agricole, beneficiile acestui exercițiu ar putea fi destul de vaste. Moldova ar trebui să dispună de avantaje comparative semnificative în agricultură și producerea de produse alimentare, care la moment nu sunt exploatate suficient. Reformarea managementului și reglementării terenurilor nu doar va spori creșterea globală, dar va susține și zonele rurale, mai slabe, din țară.